

معمای دارایی‌های بلوکه‌شده ایران

با انتشار خبرهایی درباره آزادسازی منابع ایران در قطر و برخی بانک‌های خارجی، باردیگر این پرسش مطرح شده است که ایران چه میزان دارایی مسدودشده در خارج از کشور دارد و این منابع کجا نگهداری می‌شوند

چه مقدار پس از برجام آزاد شد؟

پس از اجرای برجام در سال ۱۳۹۴ بخشی از این منابع آزاد شد. گزارش بانک جهانی در سال ۱۳۹۵ نشان می‌داد ایران در حدود هشت ماه پس از اجرای توافق توانسته به نزدیک ۳۰ میلیارد دلار از دارایی‌های خود دسترسی پیدا کند.

برخی گزارش‌های رسانه‌ای نیز مجموع منابع آزادشده در دوره اجرای برجام تا پیش از خروج آمریکا از توافق در سال ۲۰۱۸ را حدود ۴۰ میلیارد دلار اعلام کردند. خروج دولت دونالد ترامپ از برجام و بازگشت تحریم‌های ثانویه باعث شد دوباره دسترسی ایران به بسیاری از منابع ارزی محدود شود.

دارایی‌هایی که در آمریکا باقی مانده‌اند

در این جابجاییست به بخش مهم دیگری از دارایی‌های بلوکه‌شده ایران اشاره کرد. این بخش مربوط به اموالی است که از زمان انقلاب اسلامی در ایالات متحده مسدود شده‌اند. نخستین بار در سال ۱۹۷۹ و پس از بحران گروگان‌گیری، جیمی کارتر دستور مسدود شدن حدود ۱۱ میلیارد دلار از دارایی‌های ایران را صادر کرد. اگرچه بخشی از این منابع در سال‌های بعد و پس از توافق الجزایر آزاد شد، اما پرونده‌های حقوقی و احکام دادگاه‌ها موجب شد بخش قابل توجهی از این اموال همچنان مسدود بماند یا به نفع شاکیان مصادره شود. آخرین گزارش وزارت خزانه‌داری آمریکا نشان می‌دهد حدود یک میلیارد و ۹۷۳ میلیون دلار از دارایی‌های مالی ایران همچنان در این کشور مسدود است. با این حال برخی تحلیل‌گران معتقدند اگر سود این دارایی‌ها طی چند دهه محاسبه شود، ارزش واقعی آن‌ها بسیار بیشتر از این رقم خواهد بود.

از کره جنوبی تا قطر؛ داستان ۷ میلیارد دلاری که آب رفت

یکی از شناخته‌شده‌ترین پرونده‌های پول‌های بلوکه‌شده ایران مربوط به منابع حاصل از فروش میعانات گازی به کره جنوبی است. در سال‌های پایانی دهه ۱۳۹۰ حدود ۷ میلیارد دلار از درآمدهای ارزی ایران در بانک‌های کره جنوبی باقی ماند. به دلیل تحریم‌های آمریکا، ستول قادر به انتقال این پول به ایران نبود و حتی سودی نیز به این منابع تعلق نمی‌گرفت. در طول چند سال ارزش این منابع نیز به دلیل کاهش ارزش وون کره جنوبی در برابر دلار کاهش یافت و گفته شد نزدیک به یک میلیارد دلار از ارزش آن عملاً از بین رفت. در سال ۱۴۰۲ و در چارچوب توافق تبادل زندانیان میان ایران و آمریکا، حدود ۶ میلیارد دلار از این منابع آزاد شد.

این پول به جای انتقال مستقیم به ایران، به بانک‌هایی در قطر منتقل شد تا تحت نظارت آمریکا برای خرید کالا‌های بشردوستانه مانند دارو و غذا مورد استفاده قرار گیرد. با این حال پس از حملات ۱۷ اکتبر ۲۰۲۳ و تحولات منطقه‌ای، گزارش‌هایی منتشر شد که نشان می‌داد دسترسی ایران به این منابع در قطر دوباره متوقف شده است. به همین دلیل در حال حاضر مهم‌ترین دارایی قابل اشاره ایران در خارج از کشور همین منابع چند میلیارد دلاری در بانک‌های قطری است.

محمد حقگو
economice@khorasannews.com

دارایی‌های بلوکه‌شده ایران در خارج از کشور یکی از بحث‌برانگیزترین موضوعات اقتصادی و سیاسی در سال‌های اخیر بوده است. انتشار خبرهایی درباره احتمال آزادسازی بخشی از این منابع در جریان مذاکرات اخیر، بار دیگر این پرسش قدیمی را زنده کرده که ایران دقیقاً چه میزان پول در خارج از کشور دارد و چه مقدار از آن عملاً در دسترس نیست. مشکل اصلی این است که هیچ آمار رسمی، قطعی و به‌روزی درباره حجم این دارایی‌ها وجود ندارد و ارقام مطرح‌شده در گزارش‌های مختلف گاه فاصله‌ای بسیار زیاد با یکدیگر دارند. با این حال مرور داده‌ها و گزارش‌های منتشر شده در سال‌های گذشته نشان می‌دهد که بخش مهمی از این منابع در مقاطعی در کشورهایی مانند کره جنوبی، عراق، چین، ژاپن و اخیراً قطر نگهداری شده است.

پول‌های بلوکه‌شده؛ اختلاف بزرگ در آمارها

از زمان توافق هسته‌ای برجام در سال ۱۳۹۴، ارقام متفاوتی درباره حجم دارایی‌های ایران در خارج از کشور مطرح شده است. در آن زمان باراک اوباما، رئیس‌جمهور وقت آمریکا، در گفت‌وگویی رقم تقریبی ۱۰۰ میلیارد دلار را برای دارایی‌های مسدودشده ایران مطرح کرد؛ رقمی که بعدها آن را به حدود ۵۰ تا ۶۰ میلیارد دلار کاهش داد.

در همان مقطع، برخی پژوهشگران و نهادهای پژوهشی ارقام بالاتری ارائه کردند. برای مثال نادر حبیبی، استاد اقتصاد در مرکز مطالعات خاورمیانه دانشگاه برن دیس، در سال ۱۳۹۴ مجموع دارایی‌های مسدودشده ایران از زمان انقلاب ۱۹۷۹ را بیش از ۱۰۰ میلیارد دلار برآورد کرد.

با این حال مقامات اقتصادی ایران در همان سال رقم بسیار پایین‌تری را اعلام کردند. ولی... سیف، رئیس وقت بانک مرکزی، در مرداد ۱۳۹۴ گفت دارایی‌های توقیف‌شده ایران حدود ۲۹ میلیارد دلار است که ۲۳ میلیارد دلار آن متعلق به بانک مرکزی در کشورهایی مانند ژاپن، کره جنوبی و امارات بوده و حدود ۶ میلیارد دلار نیز از محل فروش نفت در هند قرار داشته است.

دارایی ارزی یا ذخایر در دسترس؟

البته توضیحات بعدی مقامات بانک مرکزی نشان داد که تفاوت مهمی میان «دارایی‌های ارزی» و «ذخایر ارزی قابل دسترس» وجود دارد. برخی منابع ارزی ایران در قالب وثیقه پروژه‌ها، سپرده نزد شرکت‌های نفتی یا اوراق مالی نگهداری می‌شد و امکان دسترسی فوری به آن‌ها وجود نداشت. به همین دلیل در مجموع رقم کل دارایی‌های خارجی ایران در آن زمان حدود ۹۰ تا ۱۰۰ میلیارد دلار برآورد می‌شد که تنها بخشی از آن قابل استفاده فوری بود.

۳ عضو تیم اقتصادی مذاکره‌کننده چه کسانی هستند؟

تیم مذاکره‌کننده ایرانی به ریاست رئیس مجلس محمدباقر قالیباف وارد پاکستان شد. در لیست تیم مذاکره‌کننده، چندین چهره اقتصادی به چشم می‌خورند. عبدالناصر همتی رئیس کل بانک مرکزی، پژوهشگر مالیه حکمرانی مجید شاکری و معاون دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس سیدمهدی بنی‌طبا در بین مسافران سفر پاکستان قرار دارند.

■ به گزارش فارس، عبدالناصر همتی به عنوان یک چهره با سابقه در مدیریت کلان اقتصادی، دارای تجربه گسترده در تنظیم گری نظام بانکی و بیمه است.

همتی سوابق کلان اقتصادی و مدیریتی ریاست بانک مرکزی، معاونت اقتصادی و مالی در بخش‌های دولتی، فعالیت دانشگاهی در حوزه اقتصاد پولی و مدیریت بیمه مرکزی را در کارنامه خود دارد.

■ مجید شاکری نیز به عنوان یکی از تحلیل‌گران برجسته در حوزه مالیه حکمرانی شناخته می‌شود. توانمندی اصلی او در کالبدشکافی ساختارهای پیچیده

ارزی و طراحی مدل‌های جایگزین برای مبادلات بین‌المللی است. وی با تسلط بر مکانیسم‌های تحریم و شبکه‌های پرداخت جهانی، نقش مؤثری در ارائه راهکارهای عملیاتی برای کاهش آسیب‌پذیری‌های مالی کشور دارد.

تازه‌ترین گفت‌وگوی وی با روزنامه فرهیختگان (۱۶ فروردین) با این تیتیر به نقل از وی منتشر شده است: «جنگ بدون انتفاع ایران از تنگه هر مز تمام نمی‌شود».

■ سیدمهدی بنی‌طبا با تکیه بر تجربه حضور در مرکز پژوهش‌های مجلس، بر ابعاد ساختاری اقتصاد و سیاست‌گذاری مالی تمرکز دارد. توانمندی بارز او در تحلیل آثار قوانین و مقررات بر

متغیرهای کلان اقتصادی است. حوزه تمرکز وی نیز بر سیاست‌گذاری اقتصادی، اصلاحات ساختاری و ارزیابی آثار قوانین اقتصادی استوار است.

جزئیات بسته حمایتی دولت برای صنایع جنگ‌زده

دولت با وام ۲۳ درصدی، مشوق حفظ اشتغال و حذف بخشی از بوروکراسی، برنامه حمایت از واحدهای صنعتی آسیب‌دیده از جنگ را کلید زد؛ طرحی که موفقیت آن به سرعت اجرای هفته‌های آینده گره خورده است

بیش از ۴۰ روز از جنگ تحمیلی آمریکا و اسرائیل گذشته و اکنون یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های اقتصادی کشور، بازگرداندن واحدهای تولیدی آسیب‌دیده به مدار فعالیت است. دولت در همین راستا بسته‌ای حمایتی برای صنایع جنگ‌دیده طراحی کرده که هدف اصلی آن جلوگیری از توقف تولید و حفظ اشتغال در واحدهای صنعتی است.

وام برای حفظ شغل‌ها

به گزارش تسنیم، هسته اصلی این بسته، تأمین سرمایه در گردش برای واحدهای تولیدی است. بر اساس این برنامه، وام‌هایی با نرخ پایه ۲۳ درصد در اختیار بنگاه‌های آسیب‌دیده قرار می‌گیرد. با این حال، یک مشوق مهم در این تسهیلات در نظر گرفته شده است؛ واحدهایی که بتوانند سطح اشتغال خود را حفظ کنند یا آن را افزایش دهند، از کاهش ۵ درصدی نرخ سود برخوردار خواهند شد. در مقابل، برای واحدهایی که تعهد اشتغال خود را انقض کنند، جریمه سنگینی در نظر گرفته شده و نرخ تسهیلات برای آن‌ها به ۳۵ درصد خواهد رسید. این سازوکار نشان می‌دهد تمرکز اصلی دولت بر جلوگیری از بیکاری و حفظ نیروی کار در خطوط تولید است.

حقوق کارگران در اولویت پرداخت

یکی از بندهای قابل توجه بسته حمایتی، اولویت دادن به پرداخت حقوق کارکنان است. به این معنا که تسهیلات اعطایی در مرحله نخست باید صرف پرداخت دستمزد کارگران شود. این تصمیم در شرایطی اتخاذ

واحد صنعتی چه نوع حمایتی دریافت کند. بنابراین کمک‌ها به شکل یکسان پرداخت نخواهد شد و میزان حمایت‌ها به سطح آسیب و اهمیت تولید هر واحد بستگی دارد.

طبق اعلام معاون سیاستگذاری اقتصادی وزارت اقتصاد، اعطای تسهیلات سرمایه در گردش از هفته آینده آغاز خواهد شد و فرایند خوداظهاری و کارشناسی خسارت نیز از همین هفته فعال شده است.

مرحله دشوار؛ بازسازی زیرساخت‌ها

با وجود آغاز مراحل حمایتی، مهم‌ترین بخش این بسته همچنان در هاله‌ای از ابهام قرار دارد؛ بازسازی زیرساخت‌های آسیب‌دیده. دولت اعلام کرده این مرحله به منابع مالی گسترده‌تر و اختیارات قانونی متفاوتی نیاز دارد و به همین دلیل زمان‌بر خواهد بود. حتی رقم نهایی خسارت‌ها نیز هنوز اعلام نشده است.

همه‌چیز وابسته به سرعت اجرا

در مجموع، بسته حمایتی دولت سه محور اصلی دارد: تسهیل تجارت و ترخیص کالا در گمرک، تأمین سرمایه در گردش برای حفظ اشتغال و در نهایت بازسازی زیرساخت‌ها. با این حال، در شرایطی که بسیاری از واحدهای تولیدی با کمبود نقدینگی، اختلال در تأمین مواد اولیه و حتی قطعی برق روبه‌رو هستند، موفقیت این برنامه بیش از هر چیز به سرعت اجرای آن بستگی دارد؛ عاملی که می‌تواند تعیین‌کننده خطوط تولید دوباره روشن می‌شوند یا خاموش می‌ماند.

طلادر حال پس زدن دلار آمریکا

آمارهای جدید نشان می‌دهد که برای نخستین بار در تاریخ، ذخایر طلای بانک‌های مرکزی ۱۴۰ میلیارد دلار بالاتر از دارایی‌های ذخیره‌ای دلار آمریکا بوده، این به چه معناست؟

چرا کشورها به طلا رو آورده‌اند؟

این روند پس از مصاحه‌های روسیه در سال ۲۰۲۲، تحریم‌های جدید و افزایش نااطمینانی‌های ژئوپلیتیکی شتاب گرفته است. از این رو، بانک‌های مرکزی جهان در حال انباشت طلا با سرعتی بی‌سابقه هستند.

از طرفی، این اقدام می‌تواند به این معنا باشد که کشورها به جای اعتماد صرف به آمریکا و دلار، به دنبال یک دارایی بی‌طرف و امن هستند. مصاحه‌های روسیه یک زنگ هشدار برای همه کشورها بود و این پیام را داد که هر لحظه ممکن است دلارهای شما مسدود شود. از آن زمان، کشورهایی مانند چین، هند و ترکیه خرید طلا را چند برابر کرده‌اند. طلا، ابزار قدرتمندی برای دور زدن تحریم‌هاست و بانک‌های مرکزی محافظه‌کارترین نهادها در جهان هستند و

زمانی که با این سرعت طلا می‌خرند یعنی به ثبات بلندمدت دلار تردید دارند. به این ترتیب، حتی ممکن است در آینده، کشورها قرار دادهای نفتی یا تجاری خود را به جای دلار، با طلا یا ارزهای پشتوانه‌دار تسویه کنند و این تضعیف بیشتر دلار را در پی خواهد داشت.

